

Како се приближава дан најављеног окупљања и шетње хомосексуалаца, јавност постаје, као и до сада поводом тог питања, све више узбуркана и поларизована. Једни изричито подржавају "Параду поноса", други је изричито одбацују. Чини се, ипак, како то обично бива код оваквих и сличних расправа које се одликују вишком страсти на обе стране, да неке битне ствари још увек нису примећене и разјашњене. Стога је, зарад повратка ове расправе у ток рационалне јавне дискусије, ако је она још увек могућа, потребно поставити и решити нека спорна питања.

Моралност хомосексуалности – конзервативно и модерна перспектива

На првом месту је упитно шта се заиста подразумева под називом "Параде поноса", односно који је смисао тог назива и какву јавну поруку он шаље. Одговорност за ову нејасноћу лежи, наравно, на организаторима параде. Ако се зна да је понос морална категорија, с правом се поставља питање у ком смислу је ова манифестација морална? Да ли је реч о моралности хомосексуалног опредељења као таквог, које се онда јавно показује, или о моралности као храбром испољавању и одбрани неког става који у одређеном степену није споран, али бива у друштву, на непосредан или посредан начин, угрожен и протериван? Два суштинска аспекта параде, карневалски и протестни, симболички упућују на први, односно други моменат ове дилеме, а у самој паради се доста преплићу и не разликују. Проблем је, међутим, што ови моменти нису једнако неспорни и што би их ваљало због тога раздвојити.

Овај проблем се још више усложњава екстремном реакцијом конзервативне деснице. Она без икакве дилеме одбацује не само моралност хомосексуалности, већ и "Параде поноса" у целини, и то на врло агресиван начин који поново, као и у ранијим ситуацијама, прераста у позив на линч хомосексуалаца. Хомосексуалност је, по овим десничарима, неморална јер је "богохулна", "врећа традицију", "неприродна", односно "болесна" итд. И због (свега) овога је треба сасвим прогнати. Проблематичност овог приступа је у томе што су кроз историју многи напредни покрети и идеје биле, од стране конзервативаца и реакционара, означене као неморалне и неприродне, и на исти начин осуђиване и протериване. Ако је "свака власт од Бога", онда је демократија, која прокламује да је

"свака власт од народа", свакако богохулна ствар; ако су хијерархијски и репресиван однос између мушкарца и жене, или одређена религија са својим обичајима, важан део неке традиције до које се непопустљиво држи, онда еманципација и равноправност жене, или друштвено присуство неке друге религије са супротним или бар различитим обичајима, свакако вређају ту традицију; ако су особе са урођеним (или чак само стеченим) инвалидитетом или аномалијама, у директном смислу који не оставља места икаквом промишљању, напосто "неприродне", а психички поремећене или оболеле напосто "болесне", и због тога их треба потпуно изоловати од друштва или чак искоренити, онда је свако залагање за нека њихова права, која су нешто друго од "права" да буду затворене или уништене, нешто неприхватљиво. На срећу, модерно друштво се изборило за права народа, жена, физички дефектних или психички оболелих, и у том погледу чак преокренуло дотадашњи поглед на морал. Наиме, са становишта модерности и морала који је у њој развијен, много шта што је у дотадашњој традицији било означено као морално, испоставило се као неморално, и обрнуто. Ово становиште је тако поново увело разлику између обичаја и морала, односно традиције и ума, која је искрсла са настанком (грчке) филозофије и њеном критиком традиционалне обичајности. Филозофија је утврдила да нису сви обичаји неке заједнице истовремено морални, напротив, неки или многи су неморални. Тако је, из модерне перспективе, неморално власт отимати од народа, тлачити жену, дискриминисати људе због њихових другачијих религиозних уверења или сурово поступати према оболелима. Зато је критеријум који намеће конзервативна десница, а то је беспоговорно позивање на "Бога", "традицију" или "природу" и "здравље", схваћене биологистички и обојене социјал-расистички, неисправан.

Међутим, ово не значи да је самим тим одбрана и промовисање хомосексуалности као вредносног става, које је присутно у карневалском аспект "Параде поноса", друштвено прогресивна појава. Ако конзервативни десничари користе погрешне аргументе у оспоравању хомосексуалности, не значи да су аргументи њених протагониста аутоматски исправни. Нас овде занима исправност неког става искључиво с обзиром на модерну идејну перспективу коју сматрамо прогресивнијом од премодерне, конзервативне. Када је реч о моралности неке појаве, онда је ову перспективу у њеном филозофском облику најбоље изразио Имануел Кант. По Канту, морално је све оно што можемо рационално хтети да важи као општи закон; другим речима, оно што не можемо рационално хтети да важи као општи закон, јесте неморално. Као одлучујућа инстанца моралног расуђивања поставља се, дакле, рационалност, а не "Бог", "традиција" или сирово схваћене "природа" и "здравље". Реч је о чувеном кантовском обрту од хетерономије ка аутономији ума у моралној сфери. Сада се поставља важно питање: да ли је хомосексуалност у овом модерном (а не конзервативном) смислу морална или не? А ако сматрамо да у основи одређених права треба да стоји овако схваћен морал, да ли су онда права хомосексуалаца на сасвим истом нивоу као права народа, жена или религиозних, расних и националних мањина? Присталице и активисти геј-покрета мисле да јесу, и доводе борбу за права хомосексуалаца у везу са некадашњом борбом за права дискриминисаних и прогањаних друштвених група, што би требало да укаже на напредни карактер овог покрета. Међутим, спорно је да ли међу овим покретима и

идејама постоји таква веза.

Примат хетеросексуалности и неморалност хомосексуалности

Да би се одговорило на ово питање, неопходно је поћи од неких мање-више неоспорних истина. Наиме, тешко се може порећи да је човек по природи хетеросексуално биће. Телесни изглед и физиолошки склоп мушкараца и жена непобитно упућује на људску хетеросексуалну природу. Не питамо се зашто неко јесте или како постаје хетеросексуалац, већ зашто јесте или како постаје хомосексуалац, пошто с правом претпостављамо да је хетеросексуалност природно дата и примарна, а хомосексуалност одступајућа од ове правилности услед природно наслеђених или друштвено обликованих околности. Човекова природна хетеросексуалност је у вези са одржањем (људске) врсте. Али, одржање човека као врсте није само биолошки, већ истовремено и морални закон, што људском постојању даје смисао који га уздиже изнад пукe животињске репродукције. Наш живот је нека врста дара, јер су нам га подарили наши родитељи. А дарове, као што знамо, ваља давати, односно враћати. На оваквој размени, по неким антрополозима, почива свако људско друштво, а она је присутна и у основама моралности - чини другима само оно што желиш да и они теби чине, односно немој да чиниш другима оно што не желиш да они теби чине. Овај став је само једноставнија формулација горе наведеног Кантовог моралног императива. Он нам говори да смо, с обзиром на наше рођење које нам је даровано и тиме насталу ситуацију дуга, морално дужни да постанемо родитељи и да тиме неком другом људском бићу такође подаримо живот. Не треба посебно спомињати колико деца, сама по себи, оплемењују живот родитеља и људи уопште. Проблем са хомосексуалношћу је сада у томе што је она у овом смислу, и само у њему, а не оном који форсира конзервативна десница, противна природи и моралу; она се искључује из биолошког закона одржања људске врсте, које је темељна претпоставка човековог живота, самим тим и свега што у њему настаје и постоји, али и моралне обавезе враћања дуга која се састоји у рађању новог живота, истог оног који смо ми добили и који уживамо. Стога би свет у коме би хомосексуалност важила као општи закон, тј. у којем би сви људи били хомосексуалци, био осуђен на пропаст, јер не би могао даље да се одржава, а тренутак када би они постали већина био би почетак његовог краја, односно одумирања. Зато ми не можемо рационално хтети такав свет, и зато је хомосексуалност као вредносно опредељење неморална ствар која је, као таква, неприхватљива. Први, карневалски аспект "Параде поноса" показује се на тај начин као нелегитиман.

На овом месту видљива је битна разлика између неких несумњиво напредних идеја, с једне, и (про)хомосексуалног става, с друге стране. Нема ничег спорног у универзалном важењу и остваривању права народа, жена или религиозних, расних и националних мањина. Наравно, ова права су, као свака права, ограничена правима других, тј. у

Пише: Марио Калик
субота, 09 октобар 2010 13:25

њиховом важењу и остваривању не смеју бити угрожена нечија друга, такође легитимна права, јер тада више није реч о равноправности, већ о привилегованости, или чак доминацији и насиљу једне групе над другом. Тако се демократија не сме изродити у тиранију већине над мањином, равноправност жена у њихову привилегованост, а права друштвених мањина у ово или оно насиље против већине. Али, све дотле док не дође до тога, тј. док се нечија права остварују уз поштовање права других, а већински друштвени идентитет и став формира у демократској друштвеној атмосфери, нема никаквих легитимних препрека за формирање овог већинског идентитета, односно става. Конкретно речено, сам по себи свакако није неприхватљив свет у коме сви или већина људи демократски одлучују о свом друштвеном животу, у коме жене пресудно утичу на друштвене токове, или одређене до тада мањинске друштвене групе постају већинске. Међутим, са становишта опстанка човека као врсте, а тиме и људског друштва уопште, али и обавеза које имамо као морална бића, неприхватљив је свет у коме би сви или већина били хомосексуалци, без обзира на који начин се до таквог света дошло. Наиме, чак и кад би се до њега дошло сасвим спонтано, тј. демократски, такав свет не би тиме постао прихватљив. Зато права осталих друштвених група имају већу тежину и легитимност него права хомосексуалаца, па се ове групе никако не могу изједначити. Права других мањина нису само мањинска, већ и људска, док је право хомосексуалаца на такво сексуално опредељење само мањинско, а не људско, јер се са становишта људског рода оно не може оправдати. Оно је оправдано и може се толерисати само дотле док је опредељење мањине; оног тренутка када геј-покрет почне да промовише хомосексуалност као начелно непроблематичан став, таква претензија мора бити оспорена, а евентуално постајање хомосексуалности друштвено преовлађујућом, сузбијено (занимљива је у том погледу мисао Умберта Ека: да бисмо знали шта треба да толеришемо, морамо прво утврдити шта је оно што не сме да се толерише). На овом месту се стога не може прихватити аргумент геј-покрета да је хомосексуалност тек једна "варијација" на тему људске сексуалности која мора бити принципијелно призната и поштована, слично легитимним разликама у другим доменима људског друштва. Јер, проблем је у томе што, као што смо видели, ова сексуална "варијација" у крајњој линији, а то је онда кад почне да се уопштава, на првом месту угрожава сам живот (а тиме и сваку сексуалност), а на другом моралност, што су темељи на којима почива једна људска заједница. Зато она има право на постојање само као варијација (на главну тему), у смислу спорадичног, местимичног одступања од темељно исправног става, а никако не као став који је са темељним потпуно једнак у вредносном погледу (само зато што га неко заступа и упражњава), на шта циља релативистички интонирана секвенца геј-идеологије. Хомосексуалност никако не може бити изједначена са хетеросексуалношћу јер хетеросексуалност није само једна од три сексуалне оријентације, већ истовремено темељна оријентација, она на којој почива људски живот уопште, а тиме и свака сексуална оријентација. Ниједан хомосексуалац или бисексуалац није рођен из хомосексуалног односа, сви су они рођени из хетеросексуалног односа, и зато је хетеросексуалност примарна и базична. Тек ако и када се деси да нови људски живот настане из спајања две мушке, односно две женске полне ћелије, можемо почети да разговарамо о равноправности сексуалних оријентација на начелном нивоу. Док се то не деси, услов постојања хомосексуалаца је хетеросексуалност, а услов признања њихових права је признање хетеросексуалности као једино исправног става, што геј-идеологија доводи у питање, и због тога мора да се одрекне своје релативистичке

Пише: Марио Калик
субота, 09 октобар 2010 13:25

претензије на једнаковредност сексуалних оријентација. Ако се чак и о гастрономским или модним укусима расправља (што значи да и код њих постоји нешто неукусно), утолико пре то важи за сексуалне укусе који задиру у етичку димензију људског живота. Заступање и упражњавање хомосексуалног става не може да претендује да буде потпуно недодирљиво, заштићено од сваке врсте моралног преиспитивања и вредновања. Легитимна борба против друштвених табуа који изричито забрањују и прогањају хомосексуалност не сме да се претвори у нови табу који би се састојао у забрани да се о хомосексуалности говори као у основи неисправној оријентацији. А помало се чини да геј-идеологија и активизам намећу управо овај табу.

Наука и хомосексуалност

Изгледа да овако ствари стоје са нормативне тачке гледишта, са питањем да ли је хомосексуалност морално прихватљиво опредељење. Медицинска, психолошка и социолошка наука, с друге стране, треба да објасне зашто и како неко бива или постаје хомосексуалац. Поставља се питање шта приморава или наводи једну младу особу да одступи од примарне хетеросексуалне оријентације, тј. који су генетски, породични или друштвени узроци тог одступања. Уколико ови узроци делују као јако детерминишући фактори који у великој мери ограничавају слободу сексуалног избора, тј. пресудно доприносе генези хомосексуалности мимо слободне воље и одлуке појединца, утолико хомосексуална оријентација као таква, сама по себи, треба мање да буде изложена моралној осуди. Јер, морал и морална одговорност подразумевају слободу људске воље и одлуке. Ми не можемо морално осуђивати људе за поступке у погледу којих нису били слободни да бирају и одлучују; степен моралне осуде зависи од степена људске слободе. Зато наука може итекако да помогне решавању моралног проблема који се поставља поводом хомосексуалности. Поред овог основног питања, друштвена наука помаже да се нађу одговори на многа друга питања која се постављају или се могу поставити у вези са хомосексуалношћу. На пример, да ли је хомосексуалност увек била присутна у данашњој мери, али је била забрањена (законски или обичајно), или она расте последњих деценија, што је приметно на појавној равни? Ако је ово друго случај, који су друштвени узроци тог тренда, можда генерално отуђење човека у капитализму, а тиме и сексуално отуђење између мушкарца и жене? Да ли хомосексуалци данас имају веће самопоуздање него раније само зато што су некадашње традиционалне забране ослабиле и попустиле, или је пре реч о нечему што бива привлачно и допадљиво зато што је на неки начин још увек забрањено, алтернативно, провокативно, какво иначе често бива оно што је мањинско? Другим речима, да ли је код оних младих људи који су данас хомосексуално оријентисани у одређеној мери присутна извесна помодност, односно својеврсан конформизам спрам једног (новог) тренда, који следе можда управо они са израженим нарцизмом и вишком нонконформизма, по принципу није мени оно табуизирано блиско зато што сам о њему промислио и прихватио га као исправно, већ само зато што се оно у мојој друштвеној средини појављује као табуизирано, а ја имам јаку потребу да будем неконвенционалан и ексцентричан? У друштву у коме би већину

Пише: Марио Калик
субота, 09 октобар 2010 13:25

којим случајем чинили хомосексуалци, овакве личности би онда морале да се окрену подршци хетеросексуалности. Овај приступ стога као да сугерише да су све конвенције, самим тим што су конвенције, неоправдане, односно, да је све што је табуизовано, самим тим што је табуизовано, оправдано. Њиме се подједнако одустаје од ума и рационалности као и код оног става који слепо пристаје на владајуће норме и обичаје; у оба случаја је реч о ирационалном односу према постојећим друштвеним обрасцима, било да се они сасвим некритички прихватају, било да се несамокритички одбацују. Уосталом, позната нам је загриженост којом екстремни десничари нападају хомосексуалце, али и загриженост којом хомосексуалци бране своје опредељење. На обе стране има тако мало диференцирања онога што је код испољавања хомосексуалности легитимно од онога што није легитимно...

Права хомосексуалаца и реакција екстремне деснице

Не може се, међутим, порећи да, осим наведеног неприхватљивог момента у идеологији геј-покрета, постоји код извесних десничарских организација, али и многих појединаца, једна такође неприхватљива реакција на овај покрет. На недовољно диференцирање питања хомосексуалности унутар геј-покрета, ескремна десница, као и сви они који несвесно следе њену идеологију, реагују тоталним оспоравањем овог покрета, тако да друштво у овом актуелном спору полако тоне у атмосферу грађанског рата. На Интернету, али и преко разних обавештења, графита и плаката, увелико се одвија мобилизација у циљу насилног онемогућавања, па и бруталног разбијања "Параде поноса". Хомосексуалци се вређају најпогрднијим речима, упућују им се свакакве претње и јавност се хушка на њихов линч 10. октобра. Представник једне ултранационалистичке организације, уз крајње ратоборну реторику, као "оригиналну" идеју чак предлаже да се учесници параде фотографишу, а затим цео град излепи овим фотографијама (плакати са фотографијом једног истакнутог геј-активисте већ су се појавили). Шта је ово него подстицање грађана да врше ове или оне облике насиља над хомосексуалцима? И да ли је то нешто битно различито од јавног обележавања Јевреја жутим тракама? Тамо је порука била "ово је Јеврејин", а овде "ово је хомосексуалац". И једна и друга порука, у атмосфери нарасле друштвене агресије, представљају окидач за физичко насиље над мањинским друштвеним групама. Постоји и сасвим неприхватљиво изједначавање хомосексуалности са педофилијом, зоофилијом, па чак и некрофилијом, које превиђа да код хомосексуалности постоји слободан пристанак оба партнера на такав однос, што потпуно изостаје код наведених поремећаја. Реагује се и у стилу теорија завере, па се "Парада поноса" доводи у везу са неким текућим политичким дешавањима и процесима, нпр. око Косова, Санџака или Војводине, који можда јесу, али можда и нису, ни у каквој вези са овом акцијом, а пошто је наша држава већ дуго изложена и по свој прилици биће и даље изложена овим деструктивним процесима, поставља се с правом питање када је уопште могућ тренутак у коме геј-покрет сме поставити нека питања, а да то не буде одмах протумачено и прокажено као (са)учесништво у злочину против властите државе (узгред, геј-парада је до сада већ пар пута била онемогућена, онда када није било

Пише: Марио Калик
субота, 09 октобар 2010 13:25

оволике затегнутости око националног питања). Стога се чини да је одговор десничара на ово питање "на свето никад", пошто они ионако у целини одбацују сваки захтев хомосексуалаца као неприхватљив, односно не признају никаква њихова права, осим "права" да буду потпуно уклоњени из друштва. Али, будући да се овакав одговор показује као одвише упрошћен и тврдокоран, с обзиром на то да у друштвеној свести ипак пробија уверење да хомосексуалци треба да имају нека права, онда се он на изванредан начин прикрива скретањем пажње на процес све веће угрожености државе, који је неспоран и несумњив, а уз који се јавно промовисање хомосексуалности придодaje као њен тобоже саставни и смишљено пратећи елемент, што је, међутим, спорно и сумњиво закључивање.

Због свих ових крајње нелегитимних момената у реакцији деснице, треба истаћи да хомосексуалцима морају бити призната одређена права. И ово треба рећи ништа мање јасно и гласно од претходног става да је хомосексуалност, сама по себи, неморална појава (у мери у којој је она ствар слободног сексуалног избора). Јер, иако су права хомосексуалаца, због ове начелне неморалности, мањинска, а не људска, то не значи да она не постоје, како погрешно мисли и чини конзервативна десница. Укратко речено, хомосексуалци не треба да имају сва права као хетеросексуалци, али треба да имају нека. Људи раде многе неморалне ствари у кантовском смислу (о конзервативном да не говоримо) које у крајњем такође угрожавају њихов или туђи живот, нпр. пију, пуше, коцкају се, проституишу или дрогирају, али то не значи да због тога треба да их драстично прогонимо. Знамо, рецимо, да на цигаретама пише "Пушење убија". Хомосексуалност не убија на тај начин, али свакако онемогућава стварање нових људских живота. Па ипак, ми пушење не забрањујемо у целини. Зашто би било другачије са хомосексуалношћу? Све док су ове и сличне радње и облици понашања ствар мањине или су присутне у мањим сегментима живота, и док су регулисане системом појединих легитимних забрана, оне нису друштвено спорне, осим наравно ако за непосредну последицу имају кршење туђих права. Стога, све док је хомосексуалност лична, приватна ствар која, као таква, не претендује на јавну промоцију, она није спорна. Ово, наравно, не значи да хомосексуалци као појединци не смеју јавно да саопште своје опредељење, ако се већ јавност интересује за то (мада је боље такво питање одбацити као неосновано у јавном простору), већ само да то остаје њихова приватна ствар, потпуно исто као и питање да ли пуше или пију у приватном животу. Самим тим, они смеју да демонстрирају своју оријентацију у јавном животу све док је то облик изражавања њихове приватности, без претензије на јавно прихватање, и док је то, наравно, у границама јавног морала који се иначе односи на испољавања сваке сексуалне оријентације, а не само хомосексуалне. Они који се с таквим њиховим понашањем не слажу смеју, наравно, да их игноришу, али не смеју да их нападају. Такође, не види се зашто хомосексуалци не би имали право на законску заједницу, а тиме и остала права која из ње следе. Усвајање деце је сложеније питање, јер претходно треба утврдити у ком степену ће таква деца развијати хомосексуалну склоност, с обзиром да неке социјално-психолошке теорије тврде да деца у великој мери усвајају моделе понашања својих родитеља. Постоје додуше подаци који говоре да је проценат хетеросексуално оријентисаних особа које су расле у хомосексуалним заједницама исти као и код

хетеросексуалних заједница, али треба бити опрезан са овим подацима. Јер, то може бити само мали узорак пошто је признање хомосексуалних заједница и њиховог права на усвајање деце уведено тек од скоро, и то само у појединим земљама, а такође није сигурно у ком стадијуму одрастања су ова деца усвојена, пре или после формирања сексуалне оријентације (ако на њу утичу услови друштвеног окружења). Осим тога, психоаналитичка школа и даље има тврђи став према хомосексуалности, везујући њену генезу за неразрешен Едипов, односно Електрин комплекс, који спречавају развој хетеросексуалне оријентације. Психоанализа сматра да деца која одрастају у хомосексуалном окружењу у свом каснијем развоју показују веће симптоме психичке нестабилности, па је због тога врло суздржана кад је реч о усвајању деце од стране хомосексуалних парова. У сваком случају, без обзира на још увек спорна питања, подразумева се да хомосексуалци не смеју бити ни на који начин дискриминисани у разним друштвеним улогама и делатностима којима се баве, само из "разлога" што су хомосексуалци (као што ни неке друге људе који су нпр. алкохоличари, коцкари, или чак наркомани, не смемо само због ових порока да у животу или на послу узнемиравамо, понижавамо или оштећујемо, све док они, наравно, не почну да угрожавају друге или себе). С обзиром на ова сасвим легитимна права хомосексуалаца као мањинске друштвене групе, уопште нису спорне оне њихове јавне манифестације које имају протестни смисао, које су израз борбе за признање или одбрану наведених права, а против дискриминације ових људи у друштвеном животу на основу њиховог приватног хомосексуалног опредељења. Штавише, такви протести су сасвим легитимни и треба их подржати. Зато онај други аспект "Параде поноса", за разлику од првог, има морални карактер. Јер, иако је хомосексуалност сама по себи неморална, морално је бранити права хомосексуалаца која су, мада мањинска, ипак легитимна, као и она код којих се они не појављују као хомосексуалци, већ као људи - не бити угрожен у осталим аспектима свог живота и рада због неке, макар неприхватљиве, приватне склоности јесте непорециво људско право.